

Економіка України: Місячний Огляд

Головне

- У липні 2005 була перервана тенденція уповільнення економіки
- Сільське господарство – основна рушійна сила підтримки позитивних темпів росту ВВП
- Скорочення реальних обсягів промислового виробництва протягом червня-липня
- За сім місяців року доходну частину консолідованого бюджету виконано на 66% від річного плану
- Збільшення державного боргу у липні
- Продовження стрімкого зростання номінальних та реальних доходів населення
- Збільшення долі заощаджень в загальних витратах населення

Центр Соціально-Економічних Досліджень CASE Україна

Вул. Старокиївська 10, офіс 15
04116, Україна, Київ
Тел./Факс: (+38 044) 483 26 14,
(+38 044) 483 24 68
E-mail: info@case-ukraine.kiev.ua
Web-site: www.case-ukraine.kiev.ua

Проект здійснено за фінансової підтримки UNDP Україна.

Керівник проекту:

Микита Михайличенко

Автори:

Дмитро Боярчук, Віталій Вавришук

Всі права захищено

Погляди, викладені у цьому виданні, є думками авторів і не обов'язково співпадають з позиціями наших спонсорів.

Основні ризики

Основні ризики реального сектору полягають у **продовженні спадних тенденцій у промисловості та будівництві**. Очевидно, що основою для такого розвитку подій можуть стати негаразди із інвестиційним попитом та слабким зовнішнім попитом.

Підвищення мінімальної заробітної плати на 7.1% з 1 вересня призведе до **зростання видатків на фінансування зарплати** працівників бюджетних установ. У зв'язку з цим дуже імовірним є певний **ризик формування дефіциту держбюджету** в другому півріччі 2005 р. Основні бюджетні ризики цього періоду пов'язані із **недостатніми надходженнями від приватизації**, що мають спрямовуватися на покриття дефіциту бюджету.

Продовження стрімкого зростання номінальних доходів населення продовжує створювати **суттєвий тиск на інфляцію зі сторони попиту**. Таким, чином, досить імовірним є те, що інфляція за підсумками 2005 року перевищить 11%.

Збільшення долі заощаджень на фоні зменшення внутрішнього інвестиційного попиту створює **небезпеку нетрансформації збережень в інвестиції**. Це ще зменшує потенціал відновлення високих темпів зростання реального ВВП у коротко- та середньостроковій перспективі.

ВВП та Реальний сектор (липень 2005)

У липні 2005-го була перервана тенденція уповільнення економіки. Попередні дані свідчать, що почалось незначне прискорення ВВП: +2.4% р/р у липні проти +1.1% р/р у червні поточного року. Поза тим кумулятивні результати росту економіки не надто втішні – +3.7% р/р за січень-липень 2005-го року (+12.1% у 2004-му). Тобто, поки не можна однозначно стверджувати, що тенденція відновлення реальних темпів зростання економіки є довгостроковою.

Припинення тенденції уповільнення темпів росту ВВП було обумовлено, в основному, вдалими показниками розвитку у сільському господарстві. За перші сім місяців

поточного року по доданій вартості у с/г було зафіксовано 7.8% р/р приросту. При цьому потрібно зазначити, що продовжує спостерігатись тенденція прискорення у даному секторі. Очевидно, що хороші врожаї зернових слугують основою для поточних тенденцій.

Водночас у інших секторах картина не дуже втішна. Зокрема, у торгівлі (-8.1% р/р за перші сім місяців) та будівництві (-2.4%) продовжується спад, а обробна промисловість (3.9%) та транспорт (6.6%) продовжують уповільнюватись. Така динаміка зі сторони пропозиції чітко вказує на, те що й на початку третього кварталу існують значні проблеми з інвестиційним попитом та попитом на зовнішніх ринках.

Таблиця 1. Темпи росту доданої вартості по секторах, % р/р, 2004-2005

	1кв. 04	2кв. 04	3кв.04	4кв. 04	1кв. 05	2кв.05	Січень-липень 2005
Додана вартість	12.6	12.8	14.1	9.4	5.5	3.0	3.7
Промисловість	13.8	11.8	10.7	6.4	6.2	3.2	-
включаючи:							
Добувна	10.4	6.8	0.4	-0.3	3.6	2.1	2.9
Обробна	22.7	15.5	13.8	9.5	7.8	3.1	3.9
Енергетика	-4.4	-0.4	3.4	-0.4	3.2	5.1	3.1
Сільське господарство	-4.2	1.2	36.2	9.7	5.1	9.2	7.8
Будівництво	29.8	30.6	17.2	3.7	-5.9	-8.9	-8.1
Ринкові послуги	16.8	21.6	7.1	11.8	5.1	-0.2	-
включаючи:							
Транспорт	11.0	8.9	11.1	10.2	6.9	7.1	6.6
Торгівля	23.5	35.1	3.0	13.4	3.1	-6.6	-2.4
Неринкові послуги	5.0	6.8	6.4	6.3	5.2	5.2	-
включаючи:							
Охорона здоров'я	4.5	5.6	6.2	5.5	4.9	4.9	4.8
Освіта	5.4	7.5	6.5	6.8	5.4	5.4	5.3

Джерело: розрахунки CASE Україна на основі даних Держкомстату

На середину 2005-го промисловість увійшла у фазу рецесії – у червні та липні зареєстровано скорочення виробництва. Фактично за липень 2005-го обсяги виробленої продукції у даному секторі впали на 2.4% р/р.

Основними галузями, що обумовили спад у секторі були металургія (-9.3% р/р у липні 2005-го), машинобудування (-3.6%) та

нафтопереробка (-9.9%). Ще у 2004-му році ці галузі були основними рушіями розвитку реального сектору, однак проблеми із зовнішнім попитом та інвестиційним кліматом обумовили такий розвиток подій. З іншого боку, галузі, котрі орієнтуються на приватне споживання підтримують високі темпи розвитку. Зокрема, харчова

промисловість зростала на 13.5% за перші сім місяців 2005-го.

Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води скоротилось саме у липні на 2.7% р/р (+3.1% р/р за перші сім місяців по додані вартості). Така зміна тенденції була обумовлена поглибленням спаду промисловості у липні.

Потрібно зазначити, що якщо у будівництві негативні темпи розвитку були обумовлені слабкими інвестиціями, то спад у торгівлі є за великим рахунком наслідком статистичних спотворень, що виникали у попередні періоди (зміни у податковій системі створили статистичну ілюзію спаду доданої вартості у торгівлі, однак, обсяги роздрібного товарообороту стрімко зростають +21.8% р/р за січень-липень 2005-го).

Неринкові послуги (охорона здоров'я та освіта) підтримують стабільні темпи росту (+4.8 р/р та +5.3% р/р) як за рахунок приватного попиту так і за рахунок державного споживання.

Бюджет (липень 2005)

У січні-липні 2005 р. до зведеного бюджету України було перераховано 69,64 млрд. грн., що на 22.5 млрд. (47.5%) більше ніж за аналогічний період минулого року. Таким чином, за сім місяців поточного року дохідну частину консолідованого бюджету було виконано на 65.9% від річного плану. Це дає підстави спрогнозувати, що за результатом 2005 року плани податкових та неподаткових надходжень будуть виконані в повному обсязі.

Найбільшою мірою (на 86.6%) зросли надходження до бюджету від податку на додану вартість, що становили 18,5 млрд. грн. Однак, значною мірою таке стрімке зростання надходжень пояснюється затримками із поверненням ПВД експортерам. Так, за словами першого віце-премер-міністра України, обсяги неповерненого ПДВ становлять 3,4 млрд. грн. і продовжують зростати.

Доходи від податку на доходи фізичних осіб становили 9.1 млрд. гривень, що на 28.9% більше ніж за цей же період попереднього року. При цьому номінальні доходи населення зростали значно швидше – більше ніж на 40%. Фактично, це свідчить про значну тінізацію доходів населення, і ця тенденція щодалі поглиблюється. Сума зібраного податку на прибуток становила 10.7 млрд. грн., акцизного збору – 3.9 млрд. грн., ввізного мита – 3.3 млрд. грн.

Видаткова частина зведеного бюджету у січні-липні 2005 року дорівнювала 67.2 млрд. грн, а тому протягом цього періоду було створено тимчасовий профіцит бюджету у розмірі 2.4 млрд. грн. За функціональною класифікацією виконання річного плану фінансування було нерівномірним і становило щодо видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення населення – на 57.3%, житлово-комунальне господарство – 56.0%, освіту – 53.8%, охорону здоров'я – 50.7%, духовний та фізичний розвиток – 46.7%, економічну діяльність – 35.8%.

Незважаючи на значне перевищення доходів над видатками за перші 7 місяців 2005 року у липні уряд і надалі активно продовжував залучати позичкові кошти через емісію облігацій внутрішньої державної позики. Зокрема 12 та 26 липня було проведено 2 розміщення ОВДП на загальну суму близько 312.8 млн. грн. Рівень дохідності облігацій становив 7.0% для 2-річних цінних паперів та 7.5% для 3-річних.

В результаті нових запозичень державний борг України знову зріс і станом на 31 липня склав 80.7 млрд. грн. (16 млрд. дол.) порівняно із 79.6 млрд. грн. (15.7 млрд. дол.) на кінець 30 червня (див. **Таблицю 2**).

Таблиця 2. Динаміка державного боргу (млн. грн.)

	31.12.2004	31.03.2005	30.06.2005	31.07.2005
Державний борг	85 401	83 524	79 552	80 979
Прямий борг	67 682	66 522	64 138	66 698
Внутрішній борг	20 953	22 673	22 398	22 884
Зовнішній борг	46 729	43 849	41 739	42 814
Гарантований борг	17 718	17 002	15 414	15 281
Внутрішній борг	0.97	0.97	0.97	0.97
Зовнішній борг	17 717	17 001	15 413	15 280

Джерело: Міністерство фінансів України

Найбільш помітними змінами у структурі державного боргу за 7 місяців поточного року було скорочення частки зовнішнього боргу із 75.5% до 71.7%, а також скорочення частки гарантованого боргу із 20.7% до 18.7%.

Доходи домогосподарств (2 квартал 2005 р.)

У 2 кварталі 2005р. доходи домогосподарств продовжували динамічно зростати, головним чином завдяки зростанню соціальних виплат. Протягом квітня-червня 2005 р. реальний дохід, що залишається в розпорядження домогосподарств зріс на 29.6% р/р (16.8% р/р у 2004 р.). Загальна сума доходу сягнула 65 млрд. гривень, що становить приблизно 459 гривень (90.9 дол. США) на місяць.

Наслідки зростання соціальних видатків з бюджету у 2005 році стали особливо помітними у другому кварталі. Починаючи з квітня вступили в силу норми переглянутого бюджетного закону, що збільшують соціальні зобов'язання уряду. Як наслідок, частка трансфертів в загальних доходах домогосподарств зросла і становила у 2 кв. 2005 р. 47.2% проти 39.5% у 1 кв. 2005 р. Очевидно, що роль заробітної плати у формуванні доходів населення дещо зменшилася: із 45.3% у 1 кв. до 40.7% у 2 кв. 2005 року.

Зростання частки соціальних трансфертів також позначилося і на витратах домогосподарств. Зокрема, українці стали більше заощаджувати. У 2 кв. 2005 р. частка заощаджень в загальних витратах дорівнювала 9.3%, в той час як у 2003-2004

роках цей показник не перевищував 1.8%. Варто зазначити, що зазвичай зростання частки заощаджень відбувається наприкінці року, однак неочікувано високі доходи стимулювали зростання заощаджень вже на початку цього року. Цікаво, що високі темпи інфляції не стримували зростання рівня заощаджень. Негативний аспект таких тенденцій полягає у тому, що зростання заощаджень не трансформується в інвестиції – валове нагромадження капіталу зменшилося на 0,2% в 2 кв. 2005 р, в той час як заощадження домогосподарств виросли у 8 разів та становили 42% від квартальних обсягів інвестицій.

Заробітна плата¹

У 2 кв. 2005 р. зростання заробітної плати прискорилося (+18.9% р/р) після деякого уповільнення (+14.9%) у 1 кварталі. Підвищення рівня мінімальної заробітної плати було основним фактором зростання зарплат. В еквіваленті іноземної валюти зростання зарплати були ще більш суттєвим: +42.3% р/р в доларах США (+31.2% в 1 кв. 2005 р.), +36.1% р/р у євро (+25.0% у 1 кв. 2005 р.). Очевидно, що стрімке зростання зарплати у еквіваленті іноземної валюти відбулося значною мірою завдяки номінальній ревальвації гривні наприкінці квітня 2005 р.

¹ В даній частині мова йде про доходи населення до оподаткування

Таблиця 3. Структура доходів домогосподарств у 2003-2005 рр.

	1кв.03	2кв.03	Кв.03	4кв.03	1кв.04	2кв.04	3кв.04	4кв.04	1кв.05	2кв.05
Номінальні доходи	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Заробітна плата	44.8%	43.9%	40.4%	42.8%	46.7%	45.3%	39.8%	41.7%	43.0%	40.7%
Прибуток та змішаний дохід	9.3%	12.1%	22.9%	17.5%	9.8%	12.9%	24.1%	16.0%	8.6%	10.1%
Доходи від власності (одержані)	2.0%	1.9%	1.9%	3.5%	2.4%	2.2%	2.4%	3.9%	2.2%	1.9%
Соціальні трансферти та інші одержані поточні трансферти	43.9%	42.1%	34.8%	36.2%	41.2%	39.5%	33.6%	38.4%	46.1%	47.2%

Джерело: Державний комітет статистики України

Найбільшою мірою номінальна заробітна плата виросла у секторі послуг та розваг (+57.8% р/р в 2 кв. 2005 р.), державного управління (+51.6%) та освіти (+47.8%). У сільському господарстві, торгівлі та охороні здоров'я підвищення заробітних плат також було суттєвим і становило приблизно 43%. Головним фактором зростання середньої зарплати було підвищення рівня мінімальної зарплати та зарплат у бюджетному секторі.

Середня зарплата у сільському господарстві залишається найнижчою – близько 79.0 дол. США у 2 кв. 2005 р. В той же час у авіації, секторі фінансових послуг середня зарплата була найвищою – 318.6 та 298.3 дол. США відповідно. Однак, в цілому по економіці середня заробітна плата залишається на досить низькому рівні – близько 153 дол. США у 2 кв. 2005 р. При цьому мінімальна зарплата в квітні зросла на 10.5 дол. США до рівня 57.4 дол. США.

У 2 кв. 2005 р. номінальна заробітна плата в промисловості зросла на 30.2%. Доходи у добувній промисловості зростали найбільш динамічно – приблизно на 41.5% р/р. Водночас темпи зростання доходів в інших галузях становили 20 - 30% у порівнянні із 2 кв. 2005 р. Найбільший рівень заробітної плати був зафіксований у секторі виробництва коксу та продуктів нафтоперероблення (287.6 дол. США), металургії (250.4 дол. США) та добувній

промисловості (238.6 дол. США). В текстильній промисловості підприємства платили робітникам найменше (100 дол. США).

У 2 кв. 2005р. у регіональному розрізі не відбулося ніяких суттєвих змін щодо рівня заробітної плати – в західних сільськогосподарських областях середня зарплата була значно нижчою ніж у промислових східних областях. Протягом другого кварталу поточного року середня зарплата в усіх областях зросла приблизно на 19 дол. США (+36.2% р/р). Традиційно найвищий рівень середньої зарплати було зафіксовано у Києві (250.6 дол. США). Донецька та Дніпропетровська області обіймають відповідно друге та третє місця у списку (183 та 175 дол. США), в той час як Тернопільська посідає останню позицію (107 дол. США).